

WYZNACZANIE PRZYSPIESZENIA ZIEMSKIEGO ZA POMOCĄ WAHADŁA REWERSYJNEGO

1. Opis teoretyczny do ćwiczenia

zamieszczony jest na stronie www.wtc.wat.edu.pl w dziale
DYDAKTYKA – FIZYKA – ĆWICZENIA LABORATORYJNE.

2. Opis zestawu pomiarowego

Zestaw pomiarowy składa się z wahadła fizycznego (rewersyjnego) o dwu osiach obrotu i układu elektronicznego pozwalającego mierzyć czas określonej, pełnej liczby wahań wahadła. Ćwiczenie można także wykonywać z użyciem stopera. Na wahadle rewersyjnym zamontowany ciężarek w kształcie soczewki (a), którego położenie względem osi obrotu jest zmieniane w trakcie wykonywania ćwiczenia. Położenie drugiej soczewki (b) pozostaje stałe w czasie wykonywania serii pomiarów.

3. Przeprowadzenie pomiarów (wariant podstawowy)

1. Zawiesić wahadło na osi O_1 , soczewkę umieścić blisko osi obrotu. Wychylić wahadło o mały kąt (do 5°) i puścić swobodnie. Należy uważać, żeby wahadło wykonywało drgania tylko w płaszczyźnie równoległej do ściany.
2. Wykonać pomiar np. 10 okresów drgań z użyciem stopera, albo odczytać okres drgań z miernika cyfrowego. Zapisać zależność okresu T_1 od położenia l środka soczewki (a).
3. Zaleca się wykonanie pomiarów zmieniając położenie l co 50-100 mm w zakresie od około 100-150 mm do 850-900 mm od osi obrotu,
4. Zawiesić wahadło na osi O_2 i dokonać pomiaru okresów jego drgań przy tych samych położeniach soczewki względem osi obrotu, co w punktach 1 – 3. Zapisać zależność okresu T_2 od położenia soczewki (a).
5. Określić dla których położzeń soczewki krzywe (parabole) $T_1(l)$ oraz $T_2(l)$ przecinają się analizując tabelę pomiarową lub szybko szkicując pomocniczy wykres.
6. Wykonać pomiary według punktów 1 – 3 w pobliżu obu punktów przecięcia się krzywych $T_1(l)$ oraz $T_2(l)$ zagęszczając położenia ciężarka, co 10-20 mm w zakresie ± 50 mm od punktu przecięcia.
7. Oszacować niepewności narzędzi pomiarowych. Zapisać te niepewności jak też wartości i niepewności parametrów stanowiska.

4. Opracowanie wyników pomiarów (wariant podstawowy)

Wykonanie wykresu 1 – zależności okresu drgań od położenia soczewki

1. Wykreślić na jednym wykresie zależności okresów drgań $T_1(l)$ i $T_2(l)$ otrzymanych tylko przy zagęszczonych położeniach soczewki (a) wokół obu punktów przecięcia parabol.
Uwaga - nie wykonywać w sprawozdaniu wykresu dla pomiarów wstępnych! Jeżeli pomiary dotyczyły n drgań wahadła przed wykonaniem wykresu podzielić wszystkie mierzone czasy przez n .
  2. Wybrać jeden z punktów przecięcia parabol. Wyznaczyć graficznie punkt przecięcia parabol (np. z przecięcia odcinków łączących najbliższe punkty pomiarowe) i odczytać T_o^l .
  3. Dla drugiego punktów przecięcia parabol korzystając z metody aproksymacji najmniejszych kwadratów Gaussa dokonać aproksymacji punktów pomiarowych prostymi $y = \bar{a}x + \bar{b}$, gdzie $x = l$, $y = T(l)$.
- Parametry prostych zapisujemy na wykresie, a wyznaczamy je z

$$\bar{a} = \frac{\left(\sum_{i=1}^n x_i\right) \cdot \left(\sum_{i=1}^n y_i\right) - n \cdot \left(\sum_{i=1}^n x_i \cdot y_i\right)}{\left(\sum_{i=1}^n x_i\right)^2 - n \cdot \left(\sum_{i=1}^n x_i^2\right)}, \quad \bar{b} = \frac{\left(\sum_{i=1}^n y_i\right) - \bar{a} \cdot \left(\sum_{i=1}^n x_i\right)}{n}$$

$$u(\bar{a}) = \sigma_{\bar{a}} = \sqrt{\frac{n}{n-2} \cdot \frac{\left(\sum_{i=1}^n y_i^2\right) - \bar{a} \cdot \left(\sum_{i=1}^n x_i \cdot y_i\right) - \bar{b} \cdot \left(\sum_{i=1}^n y_i\right)}{n \cdot \left(\sum_{i=1}^n x_i^2\right) - \left(\sum_{i=1}^n x_i\right)^2}}, \quad u(\bar{b}) = \sigma_{\bar{b}} = \sigma_{\bar{a}} \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n x_i^2}{n}}$$

Przy wyznaczaniu parametrów prostych zaleca się wykonanie tabeli zawierającym kolumny z poszczególnymi wartościami:

$$x_i, y_i, x_i^2, y_i^2, x_i \cdot y_i$$

oraz ich sumy w celu uniknięcia błędów przy przetwarzaniu wartości zmierzonych.

Wyznaczenie okresu drgań wahadła rewersyjnego

4. Wyznaczyć punkt przecięcia prostych otrzymanych w punkcie 3 porównując ich równania

$$T_o'' = \left| \frac{b_1 a_2 - b_2 a_1}{a_2 - a_1} \right|$$

5. Obliczyć okres T_o jako średnią z obu wyznaczonych wartości T_o^I i T_o'' lub odrzucić jeden z wyników podając uzasadnienie.

6. Oszacować niepewność maksymalną ΔT_o biorąc pod uwagę niepewność pomiaru czasu ΔT , wartości T_o^I i T_o'' oraz wyniki pomiarów przedstawione na wykresie 1.

Wyznaczenie wartości przyspieszenia grawitacyjnego i jego niepewności

7. Wyznaczyć wartość lokalnego przyspieszenia grawitacyjnego ze wzoru $g = 4\pi^2 \frac{l}{T^2}$.

8. Wyznaczyć niepewność względną $u_{c,r}(g) = \frac{1}{\sqrt{3}} \sqrt{\left(\frac{\Delta l_{zr}}{l_{zr}}\right)^2 + \left(2 \frac{\Delta T_0}{T_0}\right)^2}$. Wynik zapisać także w formie, która pozwoli ocenić która z niepewności pomiarowych wnosi większy wkład do niepewności złożonej.

9. Wyznaczyć niepewność standardową złożoną $u_c(g) = g \cdot u_{c,r}(g)$.

10. Wyznaczyć niepewność rozszerzoną $U(g) = 2 \cdot u_c(g)$.

5. Podsumowanie (wariant podstawowy)

1. Zestawić wyznaczone wielkości wyznaczone z całosci pomiarów $(\bar{g}, u_c(\bar{g}), U(\bar{g}), u_{c,r}(\bar{g}))$, oraz wartość odniesienia zgodnie z regułami ich prezentacji.
2. Przeanalizować uzyskane rezultaty:
  - a) która z niepewności wnosi największy wkład do niepewności złożonej ($u_c(\bar{g})$ lub $u_{c,r}(\bar{g})$);
  - b) czy spełniona jest relacja $u_{c,r}(\bar{g}) < 0,1$ która może wskazywać na popełnienie małych błędów przypadkowych,
  - c) czy spełniona jest relacja $|\bar{g} - g_{odniesienia}| < U(\bar{g})$ wskazująca na skupienie wyników wokół wartości odniesienia przy małych błędach systematycznych;
  - d) układ punktów pomiarowych na Wykresie 1 pod kątem występowania błędów grubych, systematycznych i przypadkowych.
3. Wnioski z analizy rezultatów.
  - a) Wyciągnąć wnioski pod kątem występowania błędów grubych, systematycznych i przypadkowych i ich przyczyn.
  - b) Zaproponować działania zmierzające do podniesienia dokładności wykonywanych pomiarów.
  - c) Wyjaśnić czy cel ćwiczenia został osiągnięty.

6. Przykładowe pytania

Zamieszczone są na stronie www.wtc.wat.edu.pl w dziale
DYDAKTYKA – FIZYKA – ĆWICZENIA LABORATORYJNE.

*****

Zadania dodatkowe do wyznaczenia i analizy:

1. Wyznaczyć drugi punkt przecięcia parabol z użyciem metody aproksymacji liniowej Gaussa. Wynik poddać analizie i wyciągnąć wnioski.
2. Wyznaczyć współczynniki korelacji liniowej $R^2 = \frac{\left[\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x}) \cdot (y_i - \bar{y}) \right]^2}{\left[\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2 \right] \cdot \left[\sum_{i=1}^n (y_i - \bar{y})^2 \right]}$ dla wyznaczonych prostych. Wynik poddać analizie i wyciągnąć wnioski.
3. Wykonać ponownie pomiary zmieniając położenie soczewki (b) widocznej na zdjęciu. Opracować ćwiczenie, porównać wyniki z uzyskanymi poprzednio, wyciągnąć wnioski.

Zespół w składzie.....

Cel ćwiczenia:

- wyznaczenie lokalnej wartości przyspieszenia grawitacyjnego

3.1 Wartości teoretyczne wielkości wyznaczanych lub określanych:

Wartość przyspieszenia grawitacyjnego: standardowe $9,80665 \text{ ms}^{-2}$,

Gdańsk $9,81450 \text{ ms}^{-2}$, Kraków $9,81054 \text{ ms}^{-2}$, Poznań $9,81334 \text{ ms}^{-2}$, Warszawa $9,81225 \text{ ms}^{-2}$, ...

3.2 Parametry stanowiska (wartości i niepewności):

$l_{zr} =$ .....

pomiary dotyczą $n=$ ..... okresów drgań.....

3.3 Pomiary i uwagi do ich wykonania:

Niepewność pomiaru położenia $\Delta l = \Delta l_{zr} =$ .....

Niepewność pomiaru czasu $\Delta T =$ .....

Pomiary wstępne				L.p.	Pomiary zasadnicze			
Obrót wokół O ₁		Obrót wokół O ₂			Obrót wokół O ₁		Obrót wokół O ₂	
Położenie soczewki [mm]	Okres drgań [.....]	Położenie soczewki [mm]	Okres drgań [.....]		Położenie soczewki [.....]	Okres drgań [.....]	Położenie soczewki [.....]	Okres drgań [.....]
0		1000		1				
50		950		2				
100		900		3				
150		850		4				
200		800		5				
250		750		6				
300		700		7				
350		650		8				
400		600		9				
450		550		10				
500		500		11				
550		450						
600		400		1				
650		350		2				
700		300		3				
750		250		4				
800		200		5				
850		150		6				
900		100		7				
950		50		8				
1000		0		9				
				10				
				11				

Strona druga Karty Pomiarów

3.4 Data i podpis osoby prowadzącej